

ПРОТОКОЛ

засідання журі II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України
у 2019/2020 навчальному році

(заочний тур)

2020 р.

Секція: Журналістика

№	ПІБ учасника	НВЗ, клас	Клас	Аргументованість вибору теми дослідження, чіткість постановки проблеми, мети та завдань дослідження	Вміння чітко і ясно викладати свої думки, критично осмислювати використані джерела	Самостійність, оригінальність і доказовість суджень, наявність елементів наукової новизни	Повнота у розкритті теми, глибина аналізу літературних даних	Обґрунтованість поданих висновків, їх відповідність поставленим завданням та меті дослідження	Відповідність вимогам оформлення наукових робіт	Максимальна кількість балів (25б)
1	Кушнір Єлизавета Юріївна	Комунальний заклад «Маріупольська спеціалізована школа I-III ступенів №66 Маріупольської міської ради Донецької області»	11	9х0,1= 0,9	9х0,2= 1,8	7х0,3= 2,1	8х0,2= 1,6	8х0,1= 0,8	8х 0,1= 0,8	8х2,5 = 20
2	Останіна Анна Олександрівна	Лиманський міський Центр позашкільної роботи, Лиманська загальноосвітня школа I-III ступенів №4 Лиманської міської ради Донецької області	10	9х0,1= 0,9	9х0,2= 1,8	3х0,3= 0,9	7х0,2= 1,4	7х0,1= 0,7	8х 0,1= 0,8	6,5х 2,5= 16,25
3	Подгурська Еліна Едуардівна	Обласна очно-заочна школа «Юний дослідник», комунальний заклад "Маріупольський міський технологічний ліцей Маріупольської міської ради Донецької області	10	07	1,2	1,8	1,4	0,7	0,8	16,5
4	Чемезов Єгор Романович	Бахмутська загальноосвітня школа I-III ступенів №24 з поглибленим вивченням окремих предметів та	9	0	0	0	0	0	0	0

		курсів Бахмутської міської ради Донецької області								
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Голова журі:

Біличенко О.Л. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор_____

Члени журі:

Маторіна Н.М. – кандидат філологічних наук, доцент_____

Остополець І.Ю. – кандидат психологічних наук, доцент_____

Коркішко О.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент_____

Мельникова-Курганова О.С. – кандидат наук із соціальних комунікацій_____

Секретар:

Коваленко Т.О. – заступник директора КПНЗ «ДОМАНУМ»_____

РЕЦЕНЗІЯ

на учнівську науково-дослідницьку роботу **Є. Ю. Кушнір** «*Фейкові новини в Україні: характеристика, особливості, способи протидії*», подану на конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у 2019/2020 навчальному році (заочний тур), секція – журналістика.

Разом з розвитком інформаційного суспільства й сучасними досягненнями в галузі інформаційних технологій розвивається мережа Інтернет. Інтернет, крім виконання функцій обміну думками й отримання інформації його користувачами в період інформаційного протистояння, стає об'єктом і засобом інформаційного керування. Серед користувачів мережі з'являються групи людей або окремі особи, які навмисно поширюють помилкову або спотворену інформацію. Саме проблемам фейкових новин в Україні присвячено учнівську науково-дослідницьку роботу Є. Ю. Кушнір, що рецензується.

Дослідження Єлизавети Юріївни Кушнір складається з тез, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 69 сторінок, з них основного тексту – 38 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми науково-дослідницької роботи; сформульовано мету, конкретні завдання; окреслено методи дослідження; визначено об'єкт і предмет роботи.

У першому розділі «*Теоретичні основи дослідження фейкових новин у мережі Інтернет*» схарактеризовано основні поняття дослідження; наведено характеристику та класифікацію фейкових новин; схарактеризовано фактчекінг як спосіб виявлення фейкових новин; окреслено способи боротьби з фейковими новинами у різних країнах світу.

Є. Ю. Кушнір акцентує: фейк – це спеціально спотворена новина, подія чи журналістський матеріал, який містить неправдиву або перекручену інформацію, що дискримінує певну людину чи групу осіб в очах аудиторії. Автор науково-дослідницької роботи слушно зауважує: головна мета фейкових повідомлень – це посіяти сумніви й переконати аудиторію в правдивості поданої інформації. Завдання полягає в тому, щоб дезінформувати аудиторію; пропагувати власне бачення, політику чи позицію; викликати агресію; похитнути позицію індивідуума та змусити його засумніватися; посіяти паніку; змінити усталену думку в аудиторії; спонукати до певної дії; активувати увагу й зацікавити аудиторію; переконати аудиторію за допомогою вигаданих фактів; залякувати аудиторію тощо. Хибним стереотипом є, як зазначає Є. Ю. Кушнір, думка, що фейкову інформацію поширюють лише проросійські ЗМІ. Часто трапляється, що недостовірну інформацію передруковують і українські сайти.

У другому розділі «*Особливості сприйняття фейкових новин Інтернет-аудиторією*» йдеться про специфіку розпізнавання фейкових новин; про сприйняття фейкових новин різними категоріями громадян; теоретичні положення ілюструються наочними прикладами; експериментальний параграф містить характеристику опитування реципієнтів з метою визначення рівня медіаграмотності української молодіжної аудиторії в Інтернеті; наведено результати опитування; зроблено висновки; запропоновано слушні рекомендації щодо розпізнавання фейкових новин.

На підставі проведеного дослідження зроблено *висновки*. Є. Ю. Кушнір висновковує: прикрим є те, що люди не завжди можуть відрізнити фейк від дійсності, спотворене повідомлення від правдивого, а також пропонує слушні рекомендації, перелік простих правил, як розпізнавати фейкові новини.

Проведене Єлизаветою Юрївною Кушнір дослідження дозволяє стверджувати: у суспільстві зростає важливість підготовки аналітиків, інформаційних працівників до сучасних тенденцій у висвітленні новин, підвищення їхнього фахового рівня й готовності до глибокого аналізу контенту при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів на базі інформації із соціальних медіа.

Набуває також актуальності питання пошуку нових форм і методів виявлення фейкової інформації та розробки способів мінімізації її впливу. Науково-дослідницька робота Є. Ю. Кушнір у певній мірі сприяє вирішенню цієї серйозної проблеми.

Акцентуємо, що *в цілому відповідають вимогам* такі критерії учнівської науково-дослідницької роботи, що рецензується, як-от: аргументованість вибору теми дослідження, чіткість постановки проблеми, мети та завдань дослідження, а також вміння чітко і ясно викладати свої думки, критично осмислювати використані джерела.

Відповідають вимогам із незначними зауваженнями такі критерії: повнота у розкритті теми, глибина аналізу літературних даних; обґрунтованість поданих висновків, їх відповідність поставленим завданням та меті дослідження та відповідність вимогам оформлення наукових робіт. У роботі зафіксовано окремі технічні недоліки; неправильно оформлено список використаних джерел; не на всі бібліографічні джерела є посилання в роботі; деякі посилання є помилковими; у роботі наявні орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки (с. 29, 32, 39) тощо.

Відповідає вимогам із зауваженнями критерій щодо самостійності, оригінальності та доказовості суджень, наявності елементів наукової новини.

Так, окремі фрагменти роботи Є. Ю. Кушнір є копіями публікацій інших авторів (з посиланнями на них чи без посилань).

Отже, максимальна кількість балів за учнівську науково-дослідницьку роботу Є. Ю. Кушнір *«Фейкові новини в Україні: характеристика, особливості, способи протидії»* – 20.

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської
та слов'янської філології
Донбаського державного
педагогічного університету

Н. М. Маторіна

Підпис доц. Н. М. Маторіної
засвідчую

Начальник відділу кадрів
Донбаського державного
педагогічного університету

Є. С. Сілін

Рецензія
на наукову роботу учениці 10 клас Маріупольського міського
технологічного ліцею Подгурської Еліни Едуардівни на тему
«Особливості порушень журналістської етики
в інтернет-ЗМІ» (відділення філософії та суспільствознавства, секція
«Журналістика»)

Науковий керівник: учитель російської мови та
літератури ММТЛ,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії Дубініна Інна Олександрівна

Порушення професійних стандартів та етичних норм журналістики відбуваються майже кожного дня, про що свідчать звіти професійних спільнот як Комісія з журналістської етики, Інститут масової інформації, Академія української преси тощо. В мережі Інтернет неправдиві або неякісні журналістські матеріали отримують неконтрольоване, миттєве розповсюдження на велику аудиторію. Тому тема є актуальною та відповідає секції «Журналістика».

Робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких поділений на три підрозділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаної літератури та додатки. Структура є стрункою та пропорційною.

У вступі наявні актуальність, новизна, предмет та об'єкт дослідження, мета та завдання, наукові методи. Проте актуальність та новизна не достатньо обґрунтовані, крім того, можна було б зазначити теоретичну та практичну значущість роботи.

У першому розділі «Особливості порушень журналістської етики» авторкою розглядається поняття журналістської етики, моралі, принципи і норми професійної етики журналіста. Наявні посилання як на наукові праці українських вчених (В. Іванов, В. Сердюк), так й українських медіаекспертів (С. Остапа, О. Романюк, Н. Лигачова). У пункті 1.3. «Порушення норм журналістської етики» розглянуто проблему джінси в мас-медіа, розповсюдження фейків, маніпулювання інформацією. Авторка також використовувала результати досліджень професійних сайтів як «StopFake», detector.media.

У розділі II «Порушення журналістської етики в інтернет-виданнях» розглянуто приклади матеріалів сайтів Galka.if.ua та 0629.ua за 2018-2019 рр., зокрема фейкові новини і джинси.

У висновках узагальнено результати проведеного дослідження.

Проте виділимо недоліки у роботі:

1. У другому розділі розглянуто порушення журналістської етики на прикладі розповсюдженні фейків та джинси, проте недостатньо уваги приділено маніпулятивним матеріалам. Слід детальніше аналізувати журналістські публікації на сайтах Galka.if.ua та 0629.ua.
2. Не аргументовано методику проведення моніторингу.
3. Є незначні недоліки в оформленні змісту, а також списку використаної літератури.
4. Об'єкт не співпадає в тезах та тексті наукової роботи.
5. У тексті роботи необхідно більше посилатися на компетентні джерела, ставити посилання після цитат.
6. У роботі наявні незначні граматичні та пунктуаційні помилки.

№	Критерій	Експертний бал /вагомість критерію
1	Аргументованість вибору теми дослідження, чіткість постановки проблеми, мети та завдань дослідження	0,7
2	Вміння чітко і ясно викладати свої думки, критично осмислювати використані джерела	1,2
3	Самостійність, оригінальність і доказовість суджень, наявність елементів наукової новизни	1,8
4	Повнота у розкритті теми, глибина аналізу літературних даних	1,4
5	Обґрунтованість поданих висновків, їх відповідність поставленим завданням та меті дослідження	0,7
6	Відповідність вимогам оформлення наукових робіт	0,8
	Загальна сума критеріїв	6,6×2,5=16,5

Незважаючи на недоліки, робота Еліни Подгурської «Особливості порушень журналістської етики в інтернет-ЗМІ» відповідає вимогам щодо науково-дослідницької роботи, поданої на конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України. У разі вдалого захисту та врахування рекомендацій Е. Подгурська заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент:

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету

О.С. Мельникова-Курганова

Особистий підпис Мельникової-Курганової О.С. засвідчую
Начальник загального відділу

Рецензія
на наукову роботу учня 9 класу Бахмутської -
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №24 із
поглибленим вивченням окремих предметів та курсів
Чемезова Єгора Романовича на тему «Дослідження особливостей
фейкових новин у ЗМІ» (відділення філософії та суспільствознавства,
секція «Журналістика»)
Науковий керівник: керівник секції МАН «Журналістика»
Бахмутського міського Центру дітей та юнацтва
Герасименко Ерика Миколаївна

Проблема розповсюдження фейкових новин в українському інформаційному просторі є однією з найважливіших. Традиційні засоби масової інформації, реалізуючи професійний стандарт журналістики «Оперативність», порушують стандарт журналістики «Достовірність», який зобов'язує перевіряти інформацію в двох та більше компетентних джерелах. Як зазначено у науковій роботі, мережа Інтернет є основним каналом розповсюдження фейків, які мають вірусний характер, циркулюють на агрегаторах новин, заангажованих новинних порталах, соціальних мережах. Непрофесійні журналісти користуються саме вищеперерахованими ресурсами. Тема дослідження безсумнівно відповідає секції «Журналістика» відділення філософії та суспільствознавства Малої академії наук України, проте можна було б уточнити: на матеріалі яких мас-медіа або який аспект розглядається у роботі.

Структура роботи має наступні елементи: тези, зміст, вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел. Автором було проведено соціологічне опитування різних вікових груп з метою виявлення «ставлення читачької аудиторії до фейків, їх здатність відрізнити фейкову інформацію від правдивої» (с. 5).

Незважаючи на актуальність запропонованої теми дослідження, розглянемо недоліки роботи:

По-перше, текст праці має низький рівень унікальності: 39% (за програмою Advego Plagiaty). За ст. 42 (академічна доброчесність) Закону

України «Про освіту» не можна використовувати плагіат. Зокрема, в основі розділу I «Природа та особливості фейкових новин» є компіляція наукових статей «Поняття «Фейк» та його види у ЗМІ» І. Мудрої (оригінал тексту тут: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699>) та «Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію» М. Кіца (оригінал тексту тут: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-52/36.pdf>). Пункти 2.1. «Про підроблені матеріали» та 2.2. «Способи боротьби з фейковими новинами» є суцільним плагіатом статті О. Зозулі «Фейк як інструмент інформаційної війни» (оригінал тексту тут: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/feyk-yak-instrument-informaciynoyi-viyni.html>). Пункти 3.1. «Фейкова інформація в ЗМІ: виявлення, оцінка, протидія» та 3.2. «Пошук шляху ЕС до спільної антифейкові стратегії» є плагіатом статті «Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ» М. Кіца (оригінал тексту тут: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16109/kitsa.pdf>).

По-друге, текст висновків дублює результати соціологічного опитування, що висвітлено у Розділі 4. «Експериментальна частина. Аналіз результатів».

По-третє, у роботі не дотримано наукового стилю. Назви розділів та підрозділів потребують доопрацювання.

По-четверте, не конкретизовано об'єкт дослідження, тому у роботі відсутні чіткі висновки.

По-п'яте, не виконано завдання «класифікувати інструменти впливу фейку на аудиторію». Зокрема, формулювання завдань потребують редагування та уточнень.

По-шосте, у тексті зустрічаються стилістичні, граматичні та пунктуаційні помилки.

По-сьоме, необхідно використовувати наукові методи журналістикознавства. Якщо було проведено анкетування, то потрібно було зазначити, за яким принципом було обрано респондентів, скільки жінок та

чоловіків тощо. Рекомендовано у додатках презентувати результати опитування.

По-восьме, в тексті використовується замало посилань, крім того, перелік посилань в списку використаних джерел оформлено не за чинними вимогами, деякі з них не відповідають посиланням у тексті.

По-дев'яте, не представлено висновки до кожного розділу.

По-десяте, робота складається з чотирьох розділів, які представлені непропорційно. Структура дослідження не є стрункою і логічною, не відповідає вимогам до науково-дослідницької роботи.

В анкеті не всі питання відповідають темі роботи «Дослідження особливостей фейкових новин у ЗМІ», зокрема: «Назвіть головні джерела пропаганди». У висновках акцентується увага вже на пропаганді, а не на фейках: «Тому, беручи до уваги результати досліджень, ми зробили висновок: чим більше часу людина сприймає пропаганду, тим більше неможливим стає переконати її в іншому, незважаючи ні на що. Для цього, можливо, може знадобиться дуже багато часу, якихось реальних змін навколо». Висновки необґрунтовані, зокрема не відповідають темі, меті та завданням роботи.

Таким чином, наукова робота Єгора Чемезова не відповідає жодному з критеріїв фактору «Заочне оцінювання науково-дослідницької роботи» для відділення філософії та суспільствознавства (секція «Журналістика»), зокрема за наявністю плагіату не може бути допущеною до захисту.

Рецензент:

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету

О.С. Мельникова-Курганова

РЕЦЕНЗІЯ

на учнівську науково-дослідницьку роботу **А. О. Останіної** «*Маніпулятивні пастки засобів масової комунікації для громадськості*», подану на конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у 2019/2020 навчальному році (заочний тур), секція – журналістика.

У сучасному світі людину оточує безліч джерел різноманітної інформації. Реципієнт має вибір, куди за інформацією йому йти. Телебачення – одне з таких джерел. І якщо раніше воно було найдоступнішим джерелом інформації, то сучасний медійний контент перекочував до інтернету. У пропонованій науково-дослідницькій роботі досліджено питання маніпуляції аудиторією на телебаченні та в Інтернет-ЗМІ. Попри значний інтерес до проблем маніпуляції у ЗМК, окреслена проблема розглянута недостатньо, що зумовлює актуальність роботи А. О. Останіної.

Дослідження Алли Олександрівни Останіної складається з тез, вступу, п'яти розділів, висновків, списку джерел та літератури, додатків. Загальний обсяг роботи – 35 сторінок, з них основного тексту – 28 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми науково-дослідницької роботи; сформульовано мету, конкретні завдання, гіпотезу; окреслено методи дослідження; визначено об'єкт і предмет роботи.

У першому розділі «*Засоби масової комунікації (ЗМК)*» стисло схарактеризовано типи засобів масової комунікації, а також через опитування респондентів у соціальних мережах з'ясовано рівень довіри громадян України до національних та регіональних ЗМІ. На жаль, характеристика ЗМК повторює матеріал Вікіпедії без будь-яких посилань. Опитування описано дуже стисло; з параграфа в 17 рядків неможливо з'ясувати, наскільки професійно було виконано основні нормативні вимоги до проведення опитування. Результати опитування були б вірогіднішими при зіставленні з відомостями, отриманими за допомогою інших методів (спостереження, аналіз документів), які на відміну від суб'єктивних висловлювань опитаних характеризують об'єктивний стан досліджуваних явищ. Висновок авторки науково-дослідницької роботи про те, що телебачення та інтернет є найбільш популярними ЗМІ серед українців, не новий; проте, дані соціопитувань зовсім інші. Так, згідно з результатами соціологічного опитування компанії Research&Branding Group, приблизно 9 з 10 дорослих громадян України більш-менш регулярно отримують новини за допомогою телебачення, а близько половини – через Інтернет. Переваги, які українці віддають окремим ЗМІ, в певній мірі пов'язані з віком, рівнем освіти та сектором зайнятості. Так, згідно з аналізом компанії, найбільш високий рівень довіри до телебачення спостерігається серед осіб пенсійного віку, а найнижчий – серед молоді у віці

до 30 років. Інтернет, навпаки, найчастіше використовується молоддю, а найрідше – літніми людьми.

У другому розділі *«Психіка людини»* на 1,5 сторінках репрезентовано значення термінів *цензура психіки, несвідоме психіки, маніпулятор*.

Третій розділ *«Телебачення як найбільший маніпулятор серед ЗМІ»* присвячено характеристиці маніпуляційних технологій, які використовуються сьогодні на телебаченні. Авторка слушно зауважує, що багатьом людям просто не вистачає часу на багатогодинний перегляд телепередач через велику кількість справ на роботі, відвідування гуртків, прогулянки із друзями. Але, коли вони починають приділяти більше уваги «блакитному екрану», то це робить їх більш ледачими, їм хочеться бути схожими на тих чи інших героїв / героїнь, а це, у свою чергу, призводить до втрати індивідуальності. Люди припиняють самі аналізувати те, що відбувається навколо і починають обмежуватись лише вислуховуванням чужих міркувань і суджень. Поганий вплив мають також і «мільні опери», які призводять до деградації тих, хто переглядає їх. А рекламні блоки змушують людей купувати часто непотрібні і не надто якісні товари. А от про що авторка не сказала (хоча б стисло): з іншого боку, телебачення – це дуже потужний інструмент, завдяки якому можна позитивно вплинути на суспільство, просто потрібно направити його дію у правильне русло.

Четвертий розділ *«Роль тексту на телебаченні»* знову є прикладним: у ньому репрезентовано результати ще одного соціопитування щодо переваги слухового впливу над зоровим на глядача при перегляді телевізійних передач.

У п'ятій, експериментальній, частині вміщено зразки маніпуляційного впливу на прикладі матеріалів Інтернет-ЗМІ.

На підставі проведеного дослідження зроблено *висновки*, які повторюють раніше викладений у роботі матеріал. Не звернула уваги авторка на таку проблему, як-от: чи не найбільшою вадою усієї медійної системи є те, що недобросовісних журналістів практично не можливо притягнути до юридичної відповідальності за зумисний обман аудиторії чи маніпуляцію нею. Закони України справді всебічно захищають журналістів, проте глядацька аудиторія залишається незахищеною перед екранами власних телевізорів, на теренах Інтернет-ЗМІ тощо.

Акцентуємо, що *в цілому відповідають вимогам* такі критерії учнівської науково-дослідницької роботи, що рецензується, як-от: аргументованість вибору теми дослідження, чіткість постановки проблеми, мети та завдань дослідження, а також вміння чітко і ясно викладати свої думки, критично осмислювати використані джерела.

Відповідає вимогам із незначними зауваженнями такий критерій, як оформлення науково-дослідницької роботи: є зауваження до структурно-логічної організації роботи; зафіксовано окремі технічні недоліки; неправильно оформлено список використаних джерел; не на всі бібліографічні джерела є посилання в роботі (2; 3; 4; Інтернет-ресурси); у роботі наявні орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки (с. 4, 5, 9, 11, 21 тощо).

Відповідають вимогам із зауваженнями такі критерії, як-от: повнота у розкритті теми, глибина аналізу літературних даних та обґрунтованість поданих висновків, їх відповідність поставленим завданням та меті дослідження.

Мало відповідає вимогам критерій щодо самостійності, оригінальності та доказовості суджень, наявності елементів наукової новини.

Отже, максимальна кількість балів за учнівську науково-дослідницьку роботу А. О. Останіної «Маніпулятивні пастки засобів масової комунікації для громадськості» – 16,25.

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської
та слов'янської філології
Донбаського державного
педагогічного університету

Н. М. Маторіна

Підпис доц. Н. М. Маторіної
засвідчую

Начальник відділу кадрів
Донбаського державного
педагогічного університету

Є. С. Сілін